

Fördjupad artinventering inför nya slussar i Göta älv – fåglar i Lilla Edet

Naturcentrum AB
2022-10-17

Uppdragsgivare

Trafikverket via WSP Sverige AB

Uppdragsgivarens kontaktperson

Mathias Öster

Telefon: 010-722 54 24

mathias.oster@wsp.com

Uppdragstagare

Naturcentrum AB

Strandtorget 3

444 30 Stenungsund

Tel. 010-220 12 00

ncab@naturcentrum.se

Projektorganisation

Naturcentrums projektnummer: 2638 och 3275

Projektledare: Johan Ahlén resp. Petter Bohman

Tel. 010-220 12 04 resp. 010-220 12 11

johan.ahlen@naturcentrum.se resp. petter.bohman@naturcentrum.se

Fältarbete och rapport: Johan Svedholm (2021), Matti Åhlund (2022)

Intern granskning: Lilian Karlsson

Kartmaterial

Metria AB ©Lantmäteriet

Foton i rapporten

Johan Svedholm

Omslagsbild

Fisktärna vid kraftverket.

Denna rapport bör citeras

Svedholm, J. & Åhlund, M. 2022. Fördjupad artinventering inför nya slussar i Göta älv – fåglar i Lilla Edet.

Naturcentrum AB, rapport i PDF-format till WSP Sverige AB för Trafikverket.

Innehåll

Sammanfattning	4
Uppdrag/bakgrund	5
Metodik	5
Resultat	7
Områdesbeskrivning	7
Tidigare kända uppgifter	7
Resultat av fältinventering	8
Bedömning	12
Referenser	12
Bilaga 1 – Samtliga observerade fågelarter vid fältinventeringen	13

Sammanfattning

Naturcentrum AB har på uppdrag av WSP Sverige AB för Trafikverkets räkning genomfört en häckfågelinventering inom det område som utreds för nya slussar i Göta älv genom Lilla Edet. Totalt anträffades 64 fågelarter under 2021 och 2022, varav runt 46 bedömdes häcka i eller i direkt anslutning till inventeringsområdet. Området har således en ganska rik häckfågelfauna. Av rödlistade arter och arter upptagna i EU:s fågeldirektiv, bilaga 1, noterades 20 arter. Av dessa bedömdes 13 häcka i området (strandskata NT, fiskmåå NT, fisktärna EU, kråka NT, entita NT, backsvåla VU, hussvåla VU, årtsångare NT, stare VU, björktrast NT, svartvit flugsnappare NT, grönfink EN och sävsparv NT) och ytterligare en art (mindre hackspett NT) bedömdes ha revir som omfattar delar av inventeringsområdet. Fyra arter häckar inte i inventeringsområdet, men använder det regelbundet för födosök (kungsfiskare VU, tornseglare EN, havstrut VU och gråtrut VU).

De värdefullaste fågelmiljöerna och häckplatserna som identifierats är den äldre ädel-lövsåogen vid Strömsbäckens mynning, de öppna grusytorna på Inland samt backsvåleåolonin vid de gamla slussarna.

Uppdrag/bakgrund

Naturcentrum AB har 2021 och 2022, på uppdrag av Trafikverket genom WSP Sverige AB, utfört en häckfågelinventering inom det område som utreds för nya slussar i Lilla Edet.

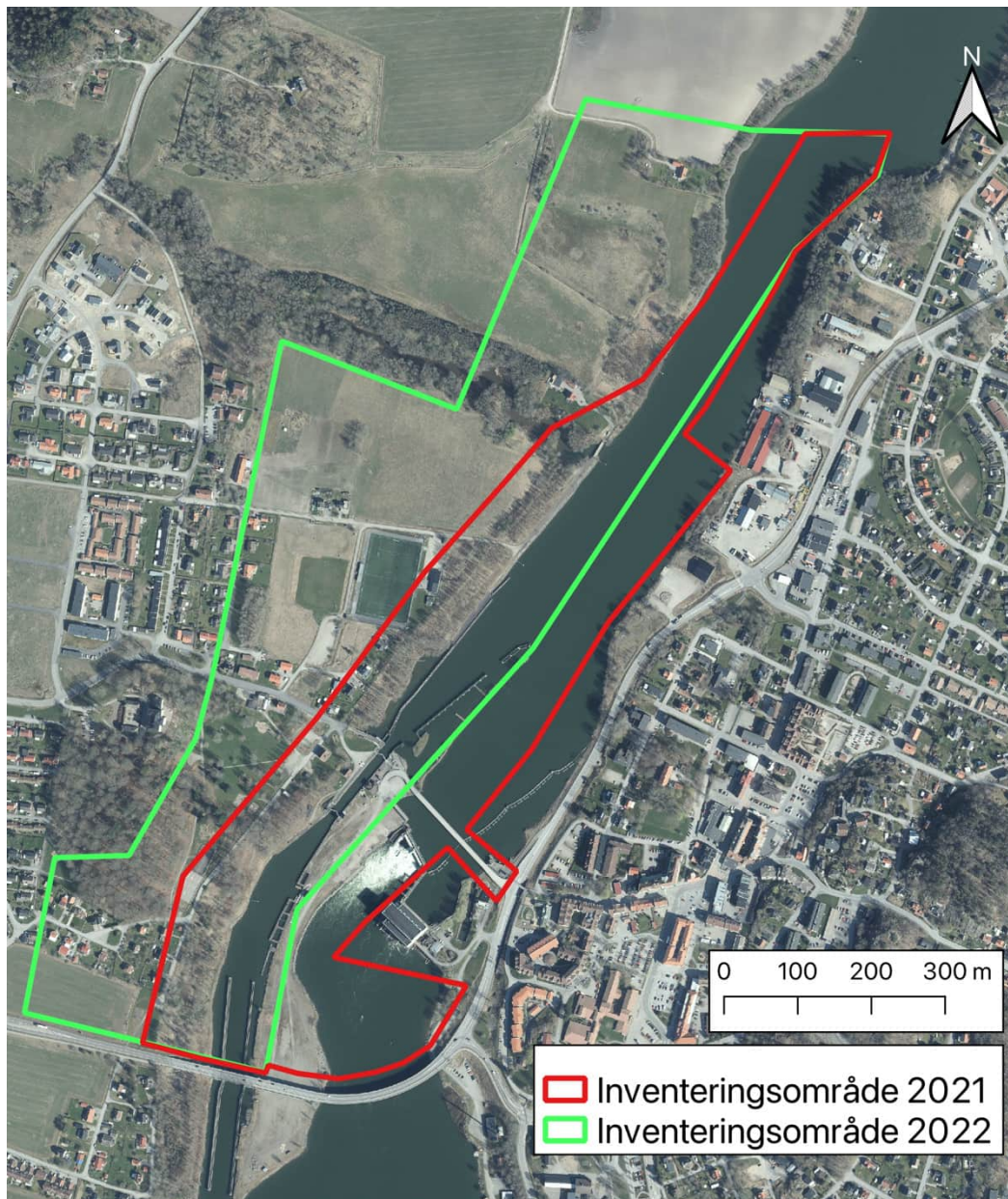
Samtliga fågelarter är skyddade enligt artskyddsförordningen, men praxis har varit att särskilt beakta rödlistade arter (anges nedan med rödlistekategori, SLU Artdatabanken 2020) och arter som redovisas i bilaga 1 i EU:s fågeldirektiv (anges nedan som "EU"). Stöd för en sådan praxis finns i Naturvårdsverkets handbok (Naturvårdsverket 2009) enligt följande: "Även om alla fågelarter omfattas bör arter markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen, rödlistade arter samt sådana arter som uppvisar en negativ trend prioriteras i skyddsarbetet." I handboken listas ett antal fågelarter vars populationer minskat med 50 % eller mer under perioden 1975–2005 enligt Svensk häckfågeltaxering. Dessa uppgifter är emellertid föråldrade och bör därför inte beaktas. Det juridiska läget är i skrivande stund något oklart, men i väntan på en ny praxis angående hur den översyn som genomförts av artskyddsförordningen skall tolkas presenteras arterna i denna rapport enligt tidigare praxis, det vill säga med fokus på prioriterade arter enligt ovan.

Med **rödlistad art** menas art som enligt den internationella naturvårdsunionens (IUCN) kriterier inte bedöms ha långsiktigt livskraftig population i Sverige utan löper risk att försvinna från landet. Rödlistade arter delas in i olika hotkategorier. NT= Nära hotad, VU = Sårbar, EN = Starkt hotad, CR = Akut hotad och RE = Nationellt utdöd. Rödlistade arter markeras i rapporten med någon av ovanstående hotkategorier efter artnamnet. Kategorierna VU, EN och CR räknas som hotade (SLU Artdatabanken, 2020).

Metodik

Inventeringsområdet skilde sig något åt mellan 2021 och 2022, vilket framgår av figur 1. En närmare beskrivning av området finns i den tidigare genomförda naturvårdesinventeringen (Börjesson & Ingelsbo 2022).

Inventeringen genomfördes som en förenklad revirkartering (Haas m fl 2015 och referenser däri). Området besöktes 21 april, 20 maj och 9 juni 2021, samt 27 april, 18 maj och 1 juni 2022. Vid varje inventeringstillfälle genomströvades inventeringsområdet i sin helhet så att alla delar kunde överblickas och avlyssnas, vilket bör ge en rättvisande bild av vilka arter som häckar. Vid samtliga tillfällen rådde tjänligt väder med uppehåll, klart till halvklart/mulet och svaga vindar. Ön Inland är till största

Figur 1. Inventeringsområdet 2021 markerat med röd linje, inventeringsområdet 2022 med grön linje.

delen otillgänglig, men eftersom den i stort sett saknar högvuxen vegetation har den kunnat spanas av med tubkikare från fastlandet med fullgott resultat.

Samtliga fåglar inom inventeringsområdet noterades med position och häckningskriterium enligt Svensk fågelatlas (Svensson m fl 1999). Efter samtliga fältbesök analyserades och tolkades resultatet och, baserat på de insamlade observationerna, gjordes en bedömning av antalet revir. För övriga arter har bedömts om de häckar i inventeringsområdet, samt gjorts en uppskattning av antalet par. Alla påträffade arter listas och kommenteras kort i bilaga 1.

Resultat

Områdesbeskrivning

Inventeringsområdet är beläget vid befintliga slussar och kanaler i Göta älvs lopp genom Lilla Edet (figur 1). Längs älvens västra strand finns ädellövskog i bäckravinen vid Strömsbäckens mynning längst i norr. Söderut, vid idrottsplatsen och längs Strandvägen, finns triviallövskog, yngre ädellövskog och villaträdgårdar. På ön Inland i älven, där pappersbruket tidigare låg, är fabriksbyggnaderna rivna och ön består till största delen av öppna grusytor, samt partier med lågvuxen vegetation. På västgötasidan på älvens östra strand ingår endast mycket små landområden i inventeringsområdet. Dessa består främst av hårdgjorda ytor med smärre inslag av grönområden samt ett parti med äldre tallskog vid Smörkullen i norr. Stränderna är i hela inventeringsområdet stenskodda och onaturliga. Stora delar av inventeringsområdet utgörs av vattenmiljöer, främst relativt lugnflytande älv- och kanalmiljöer. För närmare områdesbeskrivning, se Börjesson & Ingelsbo (2022).

Tidigare kända uppgifter

Vid utdrag ur SLU Artdatabankens databaser från perioden 2000–2021 framkom uppgifter som kan tyda på häckning och som kan beröra inventeringsområdet gällande nedanstående prioriterade arter. Eftersom fyndlokalernas position ofta har bristande noggrannhet är det inte alltid säkert att fynden är gjorda inom inventeringsområdet om inte fyndkommentarerna specifikt nämner detta. Fynden presenteras av denna anledning inte heller på karta.

Strandskata NT

Konstaterad häckning på Inland 2012, samt observationer under häckningstid ytterligare några år.

Fiskmåås NT

Konstaterade häckningar på Inland 2010-2012.

Gråtrut VU

Ett fynd under häckningstid vid fyndlokalen "Strömmarna" 2011.

Fisktärna EU

Konstaterade häckningar på Inland 2010 och 2012, samt fynd under häckningstid ytterligare några år.

Backsvala VU

En koloni på uppskattningsvis ett tiotal par häckar regelbundet sedan länge i murverket till de gamla slussarna.

Hussvala VU

Fynd under häckningstid 2011 vid Strömmarna.

Björktrast NT

Ett fynd under häckningstid vid Strömsbäcken 2013.

Svartvit flugsnappare NT

Enstaka fynd av revirhävande fåglar vid Smörkullen.

Resultat av fältinventering

Totalt påträffades 64 fågelarter i inventeringsområdet under inventeringen, varav runt 45 arter bedöms häcka i eller i direkt anslutning till området. Av prioriterade arter noterades 20 arter. Tretton av dessa (strandskata NT, fiskmås NT, fisktärna EU, kråka NT, entita NT, backsva VU, hussvala VU, ärtsångare NT, stare VU, björktrast NT, svartvit flugsnappare NT, grönfink EN och sävsparv NT) hade troligen eller med säkerhet sina boplatser inom eller i direkt anslutning till inventeringsområdet, och ytterligare en art (mindre hackspett NT) bedömdes ha revir som omfattar delar av inventeringsområdet. Kungsfiskare (VU) noterades i juni 2022, men häckade inte i inventeringsområdet under något av inventeringsåren; Strömsbäckens nedre del har dock lämplig häckningsmiljö för arten. Tre arter (tornseglare EN, havstrut VU och gråtrut VU) häckar inte i området, men använder det regelbundet för födosök. Ytterligare tre arter (trana EU, pilgrimsfalk NT EU och rödvingetrast NT) är endast noterade förbiflygande eller tillfälligt rastande. Dessutom noterades häckning av mindre strandpipare, som förvisso inte tillhör de prioriterade arterna, men som ändå bedöms vara intressant. Nedan presenteras de påträffade prioriterade arterna. Ungefärliga positioner för prioriterade arters häckplatser presenteras i figur 2. En fullständig förteckning över påträffade arter och bedömning av antalet häckande par återfinns i bilaga 1.

Tornseglare EN

Noterad födosökande över inventeringsområdet, särskilt runt kraftverket och bron till Inland. Arten bedöms inte häcka inom inventeringsområdet men kanske i anslutning till detsamma, eventuellt på kraftverkets byggnader. Använder inventeringsområdet för födosök men är inte beroende av detta.

Trana EU

Ett par noterades överflygande. Häckar inte och utnyttjar inte inventeringsområdet på annat sätt.

Strandskata NT

Ett par häckade på grusytorna på Inland 2021. Noterad på Inland även 2022, liksom födosökande på gräsyterna i Slottsparken.

Fiskmås NT

Minst 20 par häckade på ledverken i Ströms kanal och norr därom, liksom några par på grusytorna på Inland. Dessutom ett par vardera vid Inlandsbrons östra fäste samt på en dykdalb vid båtklubben 2021.

Figur 2. Ungefärliga häckplatser för prioriterade arter. Vita punkter från inventeringen 2021, gula punkter från inventeringen 2022.

Havstrut VU

Noterad rastande/födosökande runt kraftverket. Häckar ej inom inventeringsområdet men kan använda det till födosök.

Gråtrut VU

Noterad rastande/födosökande runt kraftverket. Häckar ej inom inventeringsområdet men kan använda det till födosök.

Figur 3. Ruvande fiskmås på dykdalb vid båtklubben.

Fisktärna EU

Häckade 2–3 par på grusytor på Inland 2021, noterad i området även 2022.

Mindre hackspett NT

Noterad revirhävande en bit utanför inventeringsområdet, vid Strömsbäcken 2021. Lövskogsområdet vid Strömsbäckens mynning ingår sannolikt i ett revir, men häckplatsen är troligen lokaliserad längre uppströms då inga bo- eller övernattningshål hittades inom inventeringsområdet.

Pilgrimsfalk NT, EU

Noterad överflygande 2021, häckar inte och använder inte inventeringsområdet på annat sätt i nämnvärd utsträckning.

Kråka NT

Ett par häckade i lövskogsdungen vid Inlandsvägen 2022. Därutöver häckade ett par vid Strömsbäckens mynning. Boet är lokaliserat strax uppströms inventeringsområdet, men reviret bedöms omfatta även skogsmiljöerna vid mynningen.

Entita NT

Ett par häckade i lövskogsmiljö mellan Strandvägen och Ströms kanal 2021. Vidare en möjlig häckning vid Smörkullen 2021, men då sannolikt strax utanför inventeringsområdet. En individ noterades i aldungarna längs älvstranden norr om Strömsbäcken vid naturvärdesinventeringen i september 2022 (arten stannar i reviret hela året). En revirhävande individ registrerades dessutom längs Strömsbäcken strax utanför inventeringsområdet 2022.

Backsvala VU

Ca 20 par häckar i stenskoningen/murverket vid de gamla slussarna vid kraftverket. De flesta i den vattenfyllda gamla slussen som ligger utanför inventeringsområdet, men en handfull par häckar även i en kvarstående mur strax öster därom som precis tangerar inventeringsområdets gräns vid Inlandsbrons fäste.

Hussvala VU

Cirka tio par häckar under bron mellan västgötasidan och Inland.

Ärtsångare NT

Ett par häckade troligen i villaträdgårdar vid idrottsplatsen 2021, liksom ett par vid Strandvägen (troligen precis utanför inventeringsområdet), samt ett par vid kraftverket (även denna häckning troligen precis utanför inventeringsområdet).

Stare VU

Ett par häckar i lövskogen mellan idrottsplatsen och älven, ett par i lövskogen mellan Strandvägen och Ströms kanal, ett par vid båtklubben (boplats i en al precis utanför inventeringsområdet) och ett par vid Smörkullen.

Björktrast NT

Ett par häckade vid Strömsbäckens mynning och ett par vid båtklubben 2021. Ett par häckade vid Strömsbäcken strax utanför inventeringsområdet 2022.

Rödvingetrast NT

Har endast noterats rastande vid Strömsbäckens mynning under artens sträcktid i april. Häckar ej i inventeringsområdet.

Figur 4. Murrest med häckande backsvala. I bakgrunden ses Inlandsbrons östra fäste.

Svartvit flugsnappare NT

Noterad med häckningskriterier (sjungande eller varnande) på sex platser i inventeringsområdena och två platser strax utanför uppströms Strömsbäcken.

Grönfink EN

Ett par häckade 2021 i villaträdgårdarna vid idrottsplatsen och möjligen ytterligare ett par i anslutning till Strandvägen. Två par häckade troligen vid Strömsbäckens mynning 2022.

Sävsparv NT

Trolig häckning i anslutning till ett vass-och buskområde vid idrottsplatsens klubbstuga 2021. Trolig häckning av ett par vid ett litet vassområde vid älven norr om Strömsbäcken 2022.

Bedömning

Inventeringsområdet har ett ganska rikt och varierat fågelliv med arter knutna till vattenmiljöer, skog, stadsmiljö och öppna, kulturskapade grusytor. Att omkring 45 arter häckar i området får betraktas som en hög siffra. De miljöer som bedöms som mest värdefulla med avseende på artrikedom och förekomst av mer krävande arter är ädellövs skogen vid Strömsbäckens mynning där bland annat mindre hackspett förekommer, samt grusytorna på Inland med fiskmå, fisktärna, strandskata och mindre strandpipare. En annan viktig häckplats som förtjänar att lyftas fram är backsvalekolonin vid gamla slussarna som till viss del berör inventeringsområdet. Strömsbäckens nedre delar erbjuder dessutom potentiella häckningsplatser för kungsfiskare.

Referenser

- Börjesson, E., Ingelsbo, L. 2022. Naturvärdesinventering för nya slussar i Göta älv, Lilla Edet. Naturcentrum AB, rapport i PDF-format till WSP Sverige AB för Trafikverket.
- Haas, F., Ottvall, R., Green, M. 2015. Metodkatalog för fågelinventering vid Vattenfalls vindkraftsprojekt. Vattenfall.
- Naturvårdsverket. 2009. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1. Fridlysning och dispenser. Handbok 2009:2. Naturresursavdelningen.
- SLU Artdatabanken. 2020. Rödlisade arter i Sverige 2020. SLU Artdatabanken, Uppsala.
- SLU Artdatabanken. 2022. Artfakta. <https://artfakta.se>
- Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999. Svensk fågelatlas. Vår Fågelvärld, supplement 31, Stockholm.

Bilaga 1 – Samtliga observerade fågelarter vid fältinventeringen

Art	Förekomst	Kategori
Kanadagås	Ett par noterades vid älven i höjd med idrottsplatsen 2021. Häckar troligen ej.	
Knölsvan	Noterad vid kraftverket 2021, häckar ej.	
Gräsand	Noterad flerstädes i älven och vid Strömsbäcken, häckar möjligen med något par.	
Storskrake	Noterad i älven, häckar möjligen med något par.	
Tornseglare	Noterad födosökande över inventeringsområdet.	EN
Gök	Möjlig häckning vid Ryrbäcken.	
Tamduva	Häckar med ett par vid båtklubben samt möjligen vid kraftverket.	
Skogsduva	Noterad överflygande, häckar ej.	
Ringduva	Enstaka par häckar vid Strömsbäckens mynning samt vid Strandvägen.	
Trana	Noterad överflygande, häckar ej.	EU
Strandskata	Ett par häckar på Inland.	NT
Mindre strandpipare	Minst ett, troligen två, par häckar på Inland.	
Skogssnäppa	En fågel spelade vid Strömsbäcken i april 2022	
Fiskmåås	Häckar med 20–25 par, de flesta vid Ströms kanal/Inland.	NT
Havstrut	Noterad rastande, häckar ej.	VU
Gråtrut	Noterad rastande, häckar ej.	VU
Fisktärna	Minst två par häckar på Inland.	EU
Storskarv	Noterad förbiflygande, häckar ej.	
Sparvhök	Noterad förbiflygande, häckar ej.	
Ormvråk	Noterad förbiflygande, häckar ej.	
Kungsfiskare	Noterad förbiflygande i juni 2022, men häckade ej i inventeringsområdet 2021–2022. Födosökande i området (Strömsbäcken mynning) i september under naturvärdesinventeringen. Strömsbäcken har potentiell häckningsmiljö.	VU
Göktyta	Revirhävande fågel vid Strömsbäcken 2022	
Mindre hackspett	Revirhävande fågel i anslutning till området vid Strömsbäcken 2021.	NT
Större hackspett	Troliga häckningar vid Strandvägen och Smörkullen.	
Pilgrimsfalk	Noterad förbiflygande, häckar ej.	NT, EU
Skata	Häckar 3–4 par spritt i området.	
Kaja	Trolig häckning vid Strandvägen.	
Kråka	Häckar med ett par vid Strömsbäcken och ett par vid Inlandsvägen.	NT
Korp	Noterad förbiflygande, häckar ej.	
Entita	Häckar med ett par vid Strandvägen, samt möjligen ett par vid Smörkullen. Noterad i även strandskogen norr om Strömsbäcken i september 2022.	NT

Art	Förekomst	Kategori
Blåmes	Häckar med minst fem par spritt i området.	
Talgoxe	Häckar med minst fem par spritt i området.	
Sånglärka	Revirhävande i anslutning till området, på åkermark vid Strömsbäcken 2021.	
Backsvala	Häckar med ca 20 par vid gamla slussarna.	VU
Ladusvala	Häckar med ca tio par på Inland, samt eventuellt enstaka par vid båtklubben.	
Hussvala	Häckar med ca tio par under bron mellan kraftverket och Inland.	VU
Lövsångare	Häckar med minst tio par spritt i området.	
Gransångare	Häckar med 3–5 par vid Strandvägen och Strömsbäcken.	
Kärrsångare	Häckar med ett par vid Strömsbäcken.	
Svarthätta	Häckar med minst fem par vid Strömsbäcken, Strandvägen och Smörkullen.	
Trädgårdssångare	Häckar med minst fyra par vid Strömsbäcken, Strandvägen och Smörkullen.	
Ärtsångare	Revirhävande fåglar vid Strömsbäcken, Strandvägen och kraftverket 2021.	NT
Gärdsmyg	Häckar med minst fem par spritt i området.	
Nötväcka	Häckar med ett par vid Strandvägen och ett par i nordvästra hörnet av Slottsparken.	
Trädkrypare	Möjlig häckning vid Smörkullen 2021.	
Stare	Häckar med minst fyra par; vid Idrottsplatsen, Strandvägen, båtklubben och Smörkullen.	VU
Koltrast	Häckar med omkring tio par spritt i området.	
Björktrast	Häckar med ett par vid Strömsbäcken, liksom ett par vid båtklubben 2021.	NT
Rödvingetrast	Noterad rastande, häckar ej.	NT
Taltrast	Möjlig häckning vid Smörkullen.	
Rödhake	Häckar med ett par vardera vid Strömsbäcken och Strandvägen.	
Svartvit flugsnappare	Häckar med ca fyra par; vid Strandvägen, Strömsbäcken, kraftverket och Smörkullen.	NT
Rödstjört	Häckar med ett par vid Strandvägen.	
Gråsparv	Trolig häckning vid idrottsplatsen. Häckade med ett par i slussvaktsbyggnaden 2022.	
Pilfink	Häckar med enstaka par vid Strandvägen och idrottsplatsen.	
Forsärla	Häckar med ca tre par; vid Strömsbäcken, på Inland samt vid kraftverket.	
Sädesärla	Häckar med minst fem par spritt i området.	
Bofink	Häckar med minst fem par spritt i området.	
Stenknäck	Häckar med enstaka par vid Strandvägen, samt vid Strömsbäcken.	
Grönfink	Häckade med ett par vid idrottsplatsen, samt troligen vid Strandvägen 2021. Häckade med två par vid Strömsbäcken 2022.	EN
Hämpling	Revirhävande fågel vid båtklubben 2021. Ett par noterades norr om Strömsbäcken 2022.	
Gråsiska	Ett par häckar vid Strandvägen.	
Steglits	Häckar med cirka fyra par spritt i området.	
Sävsparv	Trolig häckning med ett par vid idrottsplatsen 2021, liksom norr om Strömsbäcken 2022.	NT